

IMPLICAȚIILE TRANSCRIPTULUI ASUPRA PROCESULUI DE ANALIZĂ A DATELOR CALITATIVE

Anastasia OCERETNÎI

În cercetarea sociologică calitativă un rol deosebit de important îl are etapa de analiză a datelor, al cărei traseu investigațional reprezintă un proces circular, dezvoltat de la o etapă la alta. Implicațiile procesului de analiză pot fi regăsite la toate etapele cercetării calitative, context în care concluziile studiului calitativ sunt dezvoltate pe parcursul cercetării și nu la fine, ca în cazul cercetării cantitative. Astfel, operarea cu înregistrările audio sau video ale interviurilor sau focus grupurilor îngreunează procesul de analiză și nu pot fi utilizate ca material în procesul de prelucrare. Astfel, modalitatea cea mai reușită și optimă este elaborarea transcripturilor, care facilitează procesul de analiză, fiind disponibile și ușor de manipulat comparativ cu înregistrările audio/video.

Cercetătorii P. Atkinson și J. Heritage relevă că producerea și utilizarea transcripturilor sunt activități inevitabile pentru orice demers de cercetare, care necesită ascultarea minuțioasă și repetată a înregistrărilor, dezvăluind deseori numeroase caracteristici neremarcate până atunci cu referire la desfășurarea discuției [7, p.182]. În aceeași ordine de idei, P. Iluț consideră că transcrierea este o operație indispensabilă cercetării calitative, fiindcă ea condensează informații și este un prim pas spre codarea și prelucrarea ei [2, p.148].

Cu toate că cercetătoarea E. Ochs a abordat problema transcrierii în anul 1979 în lucrarea „Transcript as Theory”, unii cercetători, precum D.G. Oliver, J.M. Serovich, T.L. Mason și S.A. Tilley, afirmă că în literatura de specialitate dedicată cercetării calitative este acordată o atenție insuficientă transcrierii, fiind aduse ca argument afirmațiile cercetătorului M. Agar din lucrarea „The Professional Stranger: An Informal Introduction to Ethnography”, conform căruia transcriptul era perceput ca o muncă casnică [6].

Neglijarea sub aspect teoretic a transcrierii este determinată de lipsa unor modele empirice de transcriere, de neconștientizarea implicațiilor acesteia asupra redactării rapoartelor de cercetare și de neinstruirea cercetătorilor. În consecință, o bună parte din calitativiști neglijează faptul că transcrierea este rezultatul unui proces de selecție. În contextul în care transcrierea, ca proces, este în curs de dezvoltare și aplicare într-un șir de științe, cercetătorii recunosc centralitatea acesteia în cercetarea calitativă, determinată de consecințele transcrierii asupra modului în care sunt înțeleși participanții la cercetare, a informațiilor pe care aceștia le transmit și asupra formulării concluziilor studiului.

Particularitățile transcriptului sunt reflectate în abordările definiționale ale acestuia, una dintre ele fiind descrisă de cercetătoarea E. Ochs: transcriptul este în esență de natură teoretică, o *construcție selectivă* ce reflectă obiectivele și definițiile teoretice [5, p.44], care are un impact asupra analizei și interpretării. Astfel, prin transcript are loc o reducere a datelor primare bogate (discuția propriu-zisă) și a celor secundare (înregistrarea audio/video), care sunt disponibile pentru a fi utilizate în manipulările (în sensul operării) ulterioare de către cercetători analiști.

Cercetătorii M. Bucholz, J. Green, M. Franquiz și C. Dixon analizează transcriptul ca *un proces de reprezentare*, care cuprinde, spre

exemplu, discuția, timpul, acțiunile nonverbale, relația dintre vorbitor și participant la cercetare, orientarea fizică etc.; cine pe cine reprezintă, în ce mod, cu ce scop și rezultat; cum analiștii și participanții se poziționează pe sine în reprezentările lor ca formă, conținut și acțiune [6]. Cercetătorii S.Kowal și D. O'Connell dezvoltă acest aspect, considerând transcriptul drept o formă de reprezentare grafică a unor aspecte comportamentale selectate ale indivizilor implicați într-o conversație [3, p.248]. Cercetătoarea Ch.Davidson în articolul „Transcription: Imperatives for Qualitative Research”, făcând apel la concepțiile cercetătorilor S.Slembrouck, A.Durati ș.a., conchide că transcrierea atrage după sine o „traducere” sau o transformare a sunetului/imaginilor în text, procesul fiind unul selectiv, prin care se transcriu anumite fenomene sau caracteristici ale vorbirii și interacțiunii [1, p.37]. Analiza definițiilor anterioare conduce spre ideea că transcriptul este un document rezultat din activitatea de cercetare, ce reprezintă conversația întreținută dintre cercetător și cel/cei cercetați/cercetați.

Totuși, transcrierea nu este o acțiune mecanică de selecție sau de aplicare a unui sistem de notare. În acest proces cercetătorii fac anumite alegeri, care reprezintă anumite acțiuni, ce depind exclusiv de orientările teoretice și de poziția cercetătorului în raport cu sine și cu cei cercetați.

Procesul de transcriere implică *transcriberii*, adică persoanele care transcriu materialul audio sau video (care pot fi cercetători sau asistenți); un *sistem de notare*; *transcriptul* ca produs și *cititorii de transcript*.

Dat fiind că transcriptul este un document în baza căruia vor fi efectuate reducerea și afișarea datelor, este necesar ca în procesul de transcriere să se pună un accent deosebit pe următoarele aspecte:

1. *Determinarea caracteristicilor de comportament* ce vor fi transcrise (verbal, nonverbal, paraverbal), aceasta depinzând de obiectivele și întrebările cercetate. În același timp, tipul de analiză desfășurată implică alegerea tipului de comportament transcris: analiza conversațională necesită și transcrierea limbajului paraverbal, în timp ce analiza psihologică solicită transcrierea limbajului nonverbal. Însă diversitatea de comportamente transcrise implică creșterea nivelului de complexitate și surse de erori pentru personalul implicat în transcriere.

2. *Alegerea sistemului de notare*, acest moment fiind influențat de disponibilitatea unui repertoriu adecvat de simboluri și ușurința de a fi

citit transcriptul. O condiție obligatorie în acest caz este ca toate persoanele ce vor efectua munca de transcriere să cunoască sistemul de notare. Analizele asupra sistemului de notare al cercetătoarei G.Jefferson atestă faptul că unele simboluri nu sunt actuale și fiind mai puțin utile în analiza sociologică. În prezent nu există un sistem unic de notare, fiecare cercetător sau companie de cercetare dezvoltându-și propriul sistem.

3. *Selectarea formatului transcriptului* se referă la aranjarea pe pagină, ordinea temporală a conversației etc.

4. *Determinarea abilităților cerute persoanelor care transcriu* pentru utilizarea corectă a sistemului de notare. Deseori cercetătorii calitativiști apelează la personal în procesul de transcriere, fapt care poate atrage după sine o serie de probleme. În baza analizelor efectuate asupra interviurilor transcrise de persoane angajate special pentru această activitate (în mare parte studenți), cercetătoarele S.A. Tilley și K.D. Powick au identificat câteva dintre acestea: nerespectarea direcției stabilite de către cercetător, utilizarea de către cercetători a transcrierilor (în cazul unor necorespunderi) în schimbul revenirii la datele secundare, omisiuni sau alternare a cuvintelor de către transcriberi, dilemele etice cu referire la păstrarea confidențialității [8]. În vederea evitării erorilor datorate transcrierilor, L.M. MacLean, M.Myer și A.Establish recomandă câteva strategii: verificarea unor transcrieri pe măsură ce acestea se elaborează, oferirea unui ghid de transcriere și utilizare a sistemului de notare [1, p.43]. În același timp, este necesar ca transcrierii să fie familiarizați cu scopul, obiectivele de cercetare și terminologie pentru a putea răspunde cerințelor înaintate față de ei de către cercetători, în măsura în care analizele ulterioare să nu fie superficiale din cauza selecțiilor făcute de transcriberi.

5. *Stabilirea categoriilor de cititori și a abilităților necesare pentru citirea transcriptului* (spre exemplu, oameni simpli, lingviști, sociologi, computerul etc.) [4, p.6].

În concluzie putem menționa că transcriptul – etapă importantă în analiza datelor – implică „observarea” atentă a datelor prin ascultarea/vizionarea repetată, care necesită timp îndelungat: de la 3 la 10 ore pentru 1 oră înregistrată, în funcție de finețea și detalierea transcrierii. Reprezentarea unor date audio/video într-o formă scrisă este un proces interpretativ, ghidat de presupuzițiile metodologice ale fiecărui proiect

de cercetare și prezentând complexitatea interacțiunilor umane cu impact asupra modelului explicativ dezvoltat.

Referințe:

1. DAVIDSON, Ch. Transcription: Imperatives for Qualitative Research. In: *International Journal of Qualitative Methods*, 2009, nr.8(2). [Accesat 17.01.2015] Disponibil: <http://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/IJQM/article/viewFile/4205/5401>
2. ILUȚ, P. *Abordarea calitativă a sociumanului*. Iași: Polirom, 1997.
3. KOWAL, S., O'CONNELL, D. The transcription of conversations. In: *A companion to qualitative research*, Sage Publications, 2004. p.248-252.
4. OCERETNÎI, A. Transcriptul: particularități de utilizare în cercetarea socială. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2015, nr.3(83), p.3-9
5. OCHS, E. Transcript as theory. In: OCHS, E., SCHIEFFLIN, B.B. *Developmental Pragmatics*. New York: Academic Press, 1979. p.43-72.
6. OLIVER, D.G., SEROVICH, J.M., MASON, T.L. Constraints and opportunities with interview transcription: Towards reflection in qualitative research. In: *Social Forces*, 2005, 84(2), p.1273-1289 [Accesat 30.05.2016] Disponibil: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1400594/>
7. SILVERMAN, D. *Interpretarea datelor calitative. Metode de analiză a comunicării, textului și interacțiunii*. Iași: Polirom, 2004.
8. TILLEY, S.A., POWICK, K.D. Distanced data: Transcribing other people's research tapes. In: *Canadian Journal of Education*, 2002, 27(2/3), p.291-310. [Accesat 30.05.2016] Disponibil: <http://www.csse-scee.ca/CJE/Articles/FullText/CJE27-2-3/CJE27-2-3-tilley.pdf>